

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

EKONOMİK GÖRÜNÜM

11 Ocak 2007

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa

Değerli Sanayiciler, İşadamları, Değerli Konuklar, Basın Mensupları,

Bu toplantı, reel sektör temsilcileri ile doğrudan bir araya gelmeyi hedeflediğimiz ve bu amaçla geleneksel hale getirdiğimiz toplantılar kapsamında 2007 yılının ilk toplantısıdır. Öncelikle bu toplantıyı düzenleyerek bana, siz değerli sanayici ve işadamlarımızla ekonominin görünümüne ilişkin bilgi ve görüşlerimizi karşılıklı olarak paylaşma fırsatını verdikleri için Dünya Gazetesi ile Bursa Ticaret ve Sanayi Odasına teşekkür ederim.

Konuşmamın ilk bölümünde enflasyon özelinde 2006 yılının genel bir değerlendirmesini yapmak, daha sonra politika uygulamalarımıza değinmek ve mevcut bilgiler ışığında 2007 yılına ilişkin öngörülerimizi sizinle paylaşmak istiyorum. Konuşmamın kalan bölümünde ise pek çok defa kamuoyu ile paylaştığımız, ekonomimizin önemli gündem maddelerini oluşturan büyüme, istihdam ve cari açık konularına bir kez daha kısaca değinmek, bu konular ile ilgili orta ve uzun vadede neler yapılması gerektiğinin üzerinde durmak istiyorum.

Değerli Konuklar,

Bankamızın temel amacı Yasasında belirlendiği üzere fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Merkez Bankası 2001 yılında yasal çerçevesi çizilen ve uygulama esasları belirlenen bu tarihsel misyonu ve sorumluluğu kapsamında politikalarını doğrudan bu amacına yönelik olarak kararlı bir biçimde uygulamaktadır ve bundan sonra da uygulamaya devam edecektir.

Bu çerçeve içinde enflasyon hedefleri Hükümet ile birlikte belirlenmekte, hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik para politikası araçlarının seçimi ve uygulama esasları ise Merkez Bankasınca saptanmaktadır. Bir diğer deyişle Yasası Merkez Bankasına araç bağımsızlığı vermektedir. Araç bağımsızlığı, para politikalarının orta vadeli bir bakış açısı ile tasarlanmasına ve uygulanmasına imkan tanımaktadır.

Değerli Konuklar,

Para politikasının kurumsal ve yasal çerçevesinin modern merkez bankacılığı ilkelerine uygun bir biçimde belirlenmesi sonrasında enflasyonla mücadelede önemli mesafeler alınmıştır. Bu tarihten sonra hızlı bir dezenflasyon süreci yaşanmış, makroekonomi politikalarının, özellikle maliye politikasının enflasyon hedefleri ile önemli ölçüde uyumlu seyretmesi sonrasında dört yıl boyunca konulan tüm enflasyon

hedeflerine ulaşılmıştır. 2005 yılı sonunda gerçekleşen yüzde 7,7'lik enflasyon oranı son otuz beş yılın en düşük enflasyon rakamıdır.

Ancak, yaşanan tüm bu olumlu gelişmelere ve elde edilen başarılarla rağmen fiyat istikrarının henüz sağlanmış olmadığı da bir gerçektir. Enflasyonla mücadelemiz devam etmektedir. Bu mücadelenin uzun ve zorlu bir süreç olduğu unutulmamalıdır. 2006 yılı enflasyonu bunu teyit eder niteliktedir.

Enflasyonun ülkemizde gerek ekonomik gerek toplumsal hayatta yol açtığı tahribatı gözlerimizin önüne kısa bir süre için getirdiğimizde bile, bu mücadelenin ne kadar vazgeçilmez ve ne kadar önemli olduğu, bir ekonominin, bir toplumun, bir ülkenin geleceğinin sağlam temeller üzerinde şekillenmesinde ne derece belirleyici unsurlardan biri olduğu hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek biçimde ortaya çıkmaktadır.

Değerli Konuklar,

Şimdi izin verirseniz 2006 yılı enflasyon gelişmelerine, hedefden uzaklaşılmasına neden olan temel unsurlara ve bu süreçte para politikası uygulamalarına kısaca değinmek istiyorum.

2006 yılı, enflasyon üzerinde arz şoklarının, mevsimsel koşulların ve dışsal unsurların oldukça baskın olduğu bir yıl olmuştur.

2006 yılı başından itibaren, özellikle ilk yedi ayda, enflasyonda bir yükselme eğilimi görülmüş ve yıllık enflasyon Temmuz ayı itibarıyla yüzde 11,7 seviyesine kadar çıkmıştır.

Bu dönemde enflasyonu artıran en önemli unsur olumsuz hava koşulları nedeniyle 2005 yılının son aylarından itibaren yükselmekte olan işlenmemiş gıda grubu fiyatlarıdır. Bu grup fiyatlarında yıllık artış oranı Temmuz ayında yüzde 21,8 olmuştur.

Mayıs - Haziran döneminde gerek küresel likidite koşullarında ortaya çıkan olumsuzluklar, gerekse ülkemize ilişkin belirsizlik algılamalarında artış nedeniyle finansal piyasalarda yaşanan dalgalanma ve Türk parasının değer kaybetmesi, döviz cinsinden fiyatlanan mallar ile ithal malların fiyatlarında artışa yol açarak enflasyon rakamlarını olumsuz etkilemiştir.

2006 yılının ilk yarısında etkili olan bir diğer önemli unsur ham petrol ve diğer emtia fiyatlarının uluslararası piyasalarda hızlı bir biçimde artış göstermesidir. Bu

artış, Türk parasındaki değer kaybının da etkisiyle yurtiçi enerji fiyatlarını artırarak enflasyon oranlarının yükselmesinde önemli rol oynamıştır.

Ağustos ayından itibaren ise, uluslararası piyasalarda altın ve petrol fiyatlarının gerilemesi, finansal piyasalarda istikrarın sağlanması ile Türk parasının yeniden değer kazanmaya başlaması ve enflasyonla mücadeledeki kararlılığın beklentiler üzerindeki etkisine bağlı olarak fiyat artışları hız kesmeye başlamıştır.

Ancak bu tarihten sonra da işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artış eğiliminin devam etmesi, Ramazan ayı kaynaklı etkiler ve Türk parasındaki değer kaybının gecikmeli yansımaları nedeniyle enflasyon yüksek seyrini devam ettirmiştir.

Yıl sonu enflasyonuna ana harcama grupları itibarıyla baktığımızda, giyim ve ayakkabı ile haberleşme gruplarında yıllık enflasyonun hedefin altında kaldığını, diğer tüm gruplarda ise hedefin üzerinde gerçekleştiğini görmekteyiz.

Bu çerçevede hizmetler grubu enflasyonundaki katılık, 2006 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi enflasyonla mücadelenin önünde önemli bir engel oluşturmuştur. Yıl sonu itibarıyla bu grupta enflasyon yüzde 12,2 olarak gerçekleşmiştir. Hizmetler grubu içerisinde yer alan kira kalemi de yüksek oranda artmış ve yıllık yüzde 20 enflasyon oranı ile genel tüketici enflasyonunun oldukça üzerinde kalmıştır. Ulaştırma hizmetlerindeki enflasyon oranının yüzde 12,9 olarak gerçekleşmesi de hizmetler grubu enflasyonunu belirleyen bir diğer önemli unsurdur.

Değerli Konuklar,

2006 yılının son ayında tüketici fiyatları aylık bazda yüzde 0,23 artarak beklentilerin altında kalmış; yıllık enflasyon 2006 yılını tek haneli rakamla yüzde 9,65 olarak tamamlamıştır. Bu rakam yıl sonu hedefimiz olan yüzde 5'in oldukça üzerindedir. Enflasyon hedeflerinden sapma görülmesi bu rejimi uygulayan ülkelerde karşılaşılan bir durum olsa da, açık enflasyon hedeflemesi rejimine başladığımız bu ilk yılda hedeften bu denli sapma görülmesi bizim için oldukça üzücüdür.

Hesap verebilirlik ilkesinin bir gereği olarak, bu sapmanın nedenlerini ve alınması gereken politika tedbirlerini anlatan ayrıntılı "Açık Mektup" en yakın zamanda Hükümete gönderilecek ve kamuoyuyla paylaşılacaktır.

Değerli Dinleyiciler,

2006 yılının ilk yedi ayında enflasyonun hızla yükselmesi, özellikle Nisan ve Mayıs aylarında beklenenin çok üzerinde gerçekleşmesi, finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmalar ve siyasi gelişmelerin yarattığı belirsizlik algılamaları sonucunda enflasyon beklentileri de enflasyon hedefinden uzaklaşmıştır. 12 aylık enflasyon beklentileri Nisan ayındaki yüzde 5,5 seviyesinden Temmuz ayında yüzde 8,1 seviyesine; 24 aylık enflasyon beklentileri ise Nisan ayındaki yüzde 4,7 seviyesinden Temmuz ayında yüzde 6,1 seviyesine yükselmiştir.

Beklentilerdeki bu bozulmanın kalıcı olma ve enflasyonu orta vadede hedeflerden uzaklaştırma olasılığının ortaya çıkması üzerine Bankamız Para Politikası Kurulu, temel politika aracı olan kısa vadeli faiz oranlarını etkin bir biçimde kullanmıştır. Bu kapsamda Kurul hem orta ve uzun vadeli enflasyon beklentilerindeki bozulmanın durdurulması, hem de orta vadede enflasyon hedeflerinin ulaşılabilir kılınması amacıyla güçlü bir parasal sıkılaştırmaya gitmiş; politika faiz oranlarını Haziran - Temmuz döneminde 425 baz puan artırarak yüzde 17,5 seviyesine çıkarmıştır.

Para Politikası Kurulunun bu güçlü parasal sıkılaştırması ve finansal istikrara yönelik alınan önlemler sonrasında mali piyasalardaki oynaklıklar kademeli olarak azalmış, orta ve uzun vadeli enflasyon beklentileri kısmen iyileşmiştir. Bu çerçevede 12 ve 24 aylık enflasyon beklentileri 2007 yılı Ocak ayı itibarıyla sırasıyla yüzde 6,8 ve yüzde 5,4 seviyesine gerilemiştir.

Enflasyon beklentilerinde gözlenen bu iyileşme, uluslararası likidite koşullarının ılımlı seyretmesi ve enflasyonun gelecekte izleyeceği seyrin yılın ilk yarısına kıyasla giderek daha olumlu bir görünüm sergilemesi ile Para Politikası Kurulu, 2006 yılı Ağustos - Aralık döneminde politika faiz oranlarını sabit tutmuştur.

Değerli Konuklar,

Bu noktada, temel politika aracımız olan kısa vadeli faiz oranlarına ilişkin kararlarımız konusunda son derece önemli iki unsura dikkatinizi çekmek istiyorum.

İlk olarak Merkez Bankasının kısa vadeli faiz oranlarına ilişkin aldığı kararlar, ekonomik aktivite ve enflasyon üzerindeki etkisini diğer ekonomilerde de olduğu gibi belirli bir gecikme ile göstermektedir. Bu nedenle Bankamız faiz kararlarını alırken enflasyonun bugünkü seyrine değil, orta vadede izleyeceği seyre bakmakta;

enflasyonun orta vadedeki seyrinin hedeflerle uyumlu olmasını gözetmektedir. Ancak bizim gibi uzun süre yüksek ve kronik enflasyon yaşamış ülkelerde bu orta vadeli bakış açısının yerleşmesi zaman almakta ve bu da enflasyonla mücadelenin önündeki en önemli engellerden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle alınan faiz kararlarının doğru bir biçimde yorumlanabilmesi ve daha etkin olması bakımından orta vadeli bakış açısının ekonomideki tüm birimler tarafından anlaşılması ve benimsenmesi son derece önemlidir. Bu yüzden Bankamızın tüm rapor ve duyurularında bu hususu özellikle vurgulamaktayız.

İkinci olarak, Bankamız enflasyonun orta vadedeki seyrini öngörebilmek için geniş bir veri setinden yararlanmakta; bu çerçevede orta vadeli bir bakış açısı ile yaptığı sayısal enflasyon tahminlerini ve buna uygun politika tepkisini üç ayda bir yayımladığı “Enflasyon Raporu” aracılığıyla kamuoyuna duyurmaktadır. Ancak elbette ki, elde ettiğimiz her yeni bilgi ve her yeni gelişme enflasyonun seyrine ilişkin öngörülerimizi ve sayısal enflasyon tahminlerimizi değiştirebilmektedir. Bankamız tarafından yayımlanan tahminler bu çerçevede değerlendirilmeli ve ekonomik ortamı oluşturan koşullar değiştiğinde değişebileceği unutulmamalıdır.

Değerli Konuklar,

Şimdi sizlere enflasyonun ileride izleyeceği seyre baktığımızda bu süreci etkileyebileceğini öngördüğümüz önemli unsurlardan kısaca bahsetmek istiyorum.

Öncelikle, para politikasının sıkı duruşunun özel tüketim talebini etkileyerek enflasyona düşüş yönünde verdiği desteğin önümüzdeki dönemde devam edeceğini öngörmekteyiz.

Enflasyonun seyri üzerinde güçlü etkileri olan ham petrol fiyatlarının gelişimi son dönemde olumlu bir görünüm sergilese de, petrol ve enerji fiyatları enflasyon hedeflerini her zaman etkileyebilecek önemli bir risk unsurudur.

Enflasyon sepeti içerisinde önemli bir ağırlığı olan işlenmemiş gıda fiyatları, mevsimsel koşulların etkisiyle keskin hareketler göstererek dalgalı bir seyir izlemesi nedeniyle enflasyonun gelecekte izleyeceği seyrinde belirsizlik yaratan bir diğer unsurdur.

Hizmetler sektöründeki fiyat katılıklarının giderilmesi de enflasyonla mücadelede büyük önem taşımaktadır. Bunun için söz konusu sektörlerde arzı ve rekabeti artırıcı uygulamalara gidilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, 2006 yılı sonu itibarıyla Türk parasındaki değer kaybının enflasyon üzerindeki birincil etkilerinin büyük ölçüde tamamlanmasıyla dalgalanma döneminin enflasyon üzerindeki olumsuz etkilerinin büyük ölçüde ortadan kalktığını görmekteyiz. Ancak, küresel risk algılamalarında ve uluslararası likidite koşullarındaki hızlı değişiklikler ve bunun sonucunda yurtiçi finansal piyasalarda yaşanabilecek benzer dalgalanmalar enflasyonun geçici olarak öngördüğümüz seyrin üzerine çıkmasına neden olabilecek bir risk unsurudur.

Maliye politikası çerçevesinden baktığımızda, enflasyonun orta vadede düşüş eğiliminin devamını sağlayan unsurlardan birinin mali disiplinin ve hedeflerle uyumlu gelirler politikasının tereddütsüz devam ettirilmesi olduğu unutulmamalıdır. Bu çerçevede gelirler politikasındaki ayarlamalar ve faiz dışı kamu harcamalarının enflasyona ve enflasyon beklentilerine etkisini yakından takip etmekteyiz.

Yapısal reformların gerçekleştirilmesi rekabet ve yatırım ortamını iyileştirmesi sayesinde verimlilik artışını desteklemekte ve enflasyonun düşüş sürecine önemli katkı yapmaktadır. Yapısal reform sürecinin beklentiler üzerinde de belirleyici bir etkisi vardır. Bu alandaki adımların kesintisiz bir biçimde sürmesi orta vadede enflasyondaki düşüşün kalıcılığı açısından son derece önemlidir.

Bugün itibarıyla yılın ilk yarısına göre önemli bir iyileşme görülse de, orta vadeli enflasyon beklentilerinin hedeflerin üzerinde seyretmesi fiyatlama davranışlarında bozulmaya yol açma olasılığı nedeniyle enflasyonun görünümüne ilişkin önemli risk unsurlarından bir diğerini teşkil etmektedir.

Değerli Konuklar,

Her ne kadar Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde siyasi gelişmeler zaman zaman ön plana çıksa, aksamalar ve gecikmeler olsa da bu süreç ekonomik anlamda gelişmiş ekonomilere yakınsamayı ifade etmekte ve IMF ile birlikte yerli ve yabancı ekonomik birimler için önemli birer çapa görevini görmektedir. Beklentiler üzerinde son derece etkili olan bu perspektifin korunması gereklidir.

Tüm bu gelişmeler bir arada değerlendirildiğinde Para Politikası Kurulu temkinli tavrını korumaktadır. Bankamız, tüm politikalarını 2007, 2008 ve 2009 yılları için yüzde 4 olarak belirlenen enflasyon hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak uygulamaktadır. Bugün itibarıyla, para politikasının temkinli duruşu ve mali disiplin devam ettiği, gelirler politikası enflasyon hedefleriyle uyumlu yürütüldüğü ve

beklentiler etkin bir şekilde yönetildiği sürece enflasyon hedeflerine ulaşılabileceğini öngörmekteyiz.

Değerli Dinleyiciler,

Dalgalı kur rejimi, uygulamakta olduğumuz enflasyon hedeflemesi rejiminin temel unsurudur. Kur rejiminin seçimi Hükümet ile birlikte yapılmaktadır. Bu rejim altında kur politikasının tasarımı ve uygulanması ise Merkez Bankasına aittir. Dalgalı kur rejiminde kurun seviyesinin döviz arz ve talebi tarafından piyasa koşulları altında belirlenmesi esastır. Bu çerçevede Türk parasının kısa dönemdeki değerini; döviz arz ve talebine ilişkin gelişmeler, piyasa oyuncularının davranışları ve kısa vadeli beklentiler belirlerken; uzun dönemdeki değerini ekonomik temeller, yapısal reformların seyri ile orta ve uzun vadeye ilişkin beklentiler belirlemektedir.

Enflasyon hedeflemesi rejiminde Merkez Bankasının temel politika aracı kısa vadeli faiz oranlarıdır ve gerek iktisat yazını, gerekse ülke uygulamaları bizim gibi uluslararası sermaye hareketlerinin serbest olduğu ekonomilerde, merkez bankalarının hem faiz oranlarını hem de döviz kurlarını aynı anda kontrol etmelerinin mümkün olmadığını göstermektedir.

Dolayısıyla, Merkez Bankasının döviz kurunun seviyesine ilişkin açık veya zımni bir taahhüdü veya Türk parasını değerli kılmak yönünde bir politikası yoktur, olamaz da.

Dalgalı kur rejiminin uygulanmaya başladığı 2001 yılından bugüne kadar olan döneme baktığımızda döviz kurlarında, en sonuncusunu Mayıs - Haziran döneminde gözlediğimiz türden pek çok dalgalanma yaşandığını görmekteyiz. İleride de benzer dalgalanmalar yaşanabilecektir. Merkez Bankasının döviz piyasalarındaki davranış biçimi son derece açıktır. Kur riski piyasa oyuncularının üzerindedir. Yaşanan dalgalanmalar bu tür risklerin her an ortaya çıkabileceğini ve mutlaka iyi yönetilmesi gerektiğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Ekonomik birimlerin modern anlamda risk yönetim ilkeleri çerçevesinde bilançolarındaki risklere karşı gerekli korumayı sağlamaları şarttır. Bu kapsamda bankacılık sektöründe önemli kazanımlar elde edilmiştir. Özel sektörün de bu anlamda benzer bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir.

Bu konuya özel bir önem vermemin ve hemen her konuşmamda benzer ifadelerle vurgu yapmamın nedeni, dalgalı kur rejimi ve politikası altında ekonomik

birimlerin karşı karşıya kalabilecekleri olası risklere dikkat çekmek ve farkındalığı artırmaktır. Aksi takdirde riskin iyi yönetilmemesinin yol açtığı tahribat tüm ekonomiyi etkilemektedir.

Değerli Konuklar,

Türk parasının 2002 yılından bugüne yabancı paralar karşısındaki değerinin izlediği seyre baktığımızda, sıkı para ve maliye politikalarına devam edildiği, yapısal reformlar uygulandığı, siyasi istikrar sürdüğü ve makroekonomik istikrara ilişkin kararlılık devam ettiği sürece temel eğilimin Türk parasının itibar, değer kazandığı eğilim olduğunu görmekteyiz.

Bu süreç aynı zamanda Türk parasının, zaman zaman kesintilere uğrasa da sağlıklı bir ekonomide olması gerektiği gibi, giderek artan oranda yatırım amaçlı olarak tercih edildiği bir süreçtir. Dolayısıyla Türk parasının değeri açık şekilde bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değerli Konuklar,

Uyguladığımız kur politikasının gereği olarak döviz kurlarının piyasa koşulları altında belirlenmesi, Bankamızın döviz piyasalarında hiç işlem yapmayacağı anlamına gelmemektedir. “2007 Yılında Para ve Kur Politikası” başlıklı duyurumuzda da ayrıntılı bir biçimde ifade edildiği üzere, Merkez Bankası, döviz piyasalarında iki amaçla işlem yapmaktadır.

Bu işlemlerden ilki Bankamızın rezerv biriktirme amacıyla şeffaf ve kurala bağlı yöntemlerle yaptığı günlük döviz alım ihaleleridir. Merkez Bankası bu ihalelerle ılımlı bir rezerv artırımı stratejisi çerçevesinde döviz arzının yüksek olduğu dönemlerde piyasadan döviz almaktadır.

Bankamızın döviz piyasalarında işlem yaptığı ikinci durum, döviz kurlarında oluşan ya da oluşabilecek olan aşırı oynaklıkları önlemek amacıyla yaptığı doğrudan müdahalelerdir. Bu müdahaleler mekanik veya simetrik değildir. Bankamız, kurlarda meydana gelen her bir değişimi kendi koşullarında değerlendirmekte ve müdahale kararını buna göre almaktadır.

Kur politikamız çerçevesinde yaptığımız döviz alım ihaleleri ve doğrudan müdahaleler sonucunda 9 Ocak 2007 tarihi itibarıyla, yaklaşık beş yıllık bir sürede, piyasadan 44,8 milyar ABD doları tutarında net döviz alımı gerçekleştirilmiştir. 2002

yılı Nisan ayında başlayan bu süre zarfında yapılan döviz alımları neticesinde Bankamız rezervleri yüzde 199 oranında artarak 29 Aralık 2006 itibarıyla 60,8 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

Değerli Konuklar,

Şimdi sizlere Türkiye ekonomisinin büyüme performansı ve bu kapsamda yapılması gerekenlerden bahsetmek istiyorum. Türkiye ekonomisi 19 çeyrektir kesintisiz olarak büyümektedir. Gayri safi milli hasıla 2006 yılı ikinci çeyreğinde reel olarak yüzde 8,8 oranında büyümüştür; üçüncü çeyrekte ise Haziran ve Temmuz aylarında yapılan parasal sıkılaştırmaya ve finansal piyasalardaki dalgalanmalara bağlı olarak büyüme oranı yüzde 3'e gerilemiştir. Böylece 2001 yılından bugüne birikimli reel büyüme yüzde 41, ortalama büyüme ise yüzde 7,6 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye ekonomisinde büyümenin dinamiklerindeki yapısal değişim sürecinin değerlendirilmesine geçmeden önce kısa vadede büyümenin izleyeceği seyre baktığımızda, 2006 yılının üçüncü çeyreğinde ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın gerek 2006 yılı son çeyrekte, gerekse sonrasında bir durgunluk yaşanacağı anlamına gelmediğini özellikle vurgulamak istiyorum. Bu çerçevede 2006 yılı son çeyrek büyüme oranının, 2005 yılındaki yüksek büyümenin yarattığı baz etkisinin de katkısıyla düşük bir düzeyde kalabileceğini; ancak 2006 yılı yıllık büyüme oranının programla uyumlu olarak yüzde 5 civarında gerçekleşeceğini öngörmekteyiz. Bugünkü bilgiler ışığında, 2007 yılının ikinci yarısından itibaren yıllık büyüme oranlarının yeniden yükseleceğini tahmin etmekteyiz.

Değerli Konuklar,

Türkiye ekonomisi, son beş yılda sağlanan makroekonomik istikrar ortamı ile birlikte, inişli-çıkışlı büyüme sürecinden çıkma yönünde önemli bir mesafe kaydetmiştir. Büyüme oranlarında belirleyici olan unsur, özel sektör tüketim ve yatırımlarıdır. Bu kapsamda 2001 yılından 2006 yılı üçüncü çeyreğine kadar olan dönemde özel sektörün tüketim harcamaları reel olarak yüzde 36,4, kamu harcamaları ise özellikle son iki çeyrekteki hızlanmayla birlikte yüzde 15,5 oranında artmıştır. Yatırım tarafında ise aynı dönemde özel sektör yatırım harcamaları reel olarak yüzde 134,3 oranında, kamunun yatırım harcamaları ise yüzde 14,1 oranında artmıştır. Yatırım harcamalarında görülen yüksek artışlar, aynı zamanda, büyümenin

yatırım kaynaklı tabanının genişlemekte ve böylece üretim kapasitesinin artmakta olduğunu da göstermektedir.

Büyümenin bir diğer kaynağı yüksek verimlilik artışıdır. Verimlilik son beş yılda birikimli olarak yüzde 39,3 oranında artmıştır. Yüksek verimlilik artışları bir yandan enflasyonsuz büyüme sürecini desteklerken, bir yandan da büyümenin sürdürülebilirliğine önemli katkıda bulunmaktadır.

İhracatımız son yıllarda büyümeye önemli oranda katkı yapmaktadır ve bu katkı giderek artmaktadır. Türkiye ekonomisi dışa açılmaktadır. Yıllık ihracatımız 2006 yılı Kasım ayı itibarıyla 2001 yılına göre birikimli yüzde 167,5 oranında artmıştır. Son bir yıldaki toplam ticaret hacmimiz 220,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır ve milli gelirin yüzde 57'sini oluşturmaktadır.

Değerli Konuklar,

Ülkemizdeki büyüme sürecinin bu yeni yapısı, temelinde fiyat istikrarının olduğu makroekonomik istikrarın büyüme ve rekabet gücü için ne derece önemli olduğunun bir göstergesidir.

Küresel Rekabet Endeksi'ne göre Türkiye 2006 yılında rekabet gücünü en fazla artıran ülkelerden biri olmuş ve sıralamada 12 basamak birden yükselerek 125 ülke arasında 59uncu sırada yer almıştır¹.

Bu ilerlemenin devam etmesi ve sürdürülebilir büyüme sürecinin sağlanması, uygulanan tüm ekonomi politikalarının nihai hedefi olan toplumsal refah artışı için bir gerekliliktir. Bu nedenle bugün artık herkesin piyasaların günlük hareketlerine değil, ekonomimizdeki büyüme sürecinin sürdürülebilirliği için yapılması gerekenlere odaklanması gerekmektedir.

Büyüme ve kalkınma süreçlerinde başarılı olmuş ülke örneklerine bakıldığında da, büyüme sürecinde belirli safhaların olduğu görülmektedir. Bu safhalar sırasıyla, faktör birikimine dayalı büyüme, verimlilik artışına dayalı büyüme ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine, yeniliklere dayalı büyümedir.

Bugün için Türkiye, daha çok verimlilik artışına dayalı bir büyüme süreci içindedir. Ancak orta ve uzun vadede büyümenin kalıcılığının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, verimlilik artışlarının yanı sıra araştırma ve geliştirme faaliyetlerine

---

¹ Global Competitiveness Report 2006-2007, World Economic Forum.

ağırlık verilmesini ve yeniliklere dayalı bir büyüme aşamasına geçilmesini gerekli kılmaktadır.

Değerli Konuklar,

Gerek değişen yurtiçi dinamikler gerekse artan dışa açıklığın bir sonucu olarak giderek zorlaşan iç ve dış rekabet ortamında özel sektörün kalıcı olabilmek için kısa vadeli yaklaşımlar yerine orta ve uzun vadeli stratejiler oluşturması şarttır. Bu kapsamda Türkiye’de rekabeti olumsuz etkileyen unsurların başında sıralanan² bürokrasi, politika ve vergi düzenlemelerine yönelik olumsuzlukların giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bunun için anahtar unsur ise hem kamu hem de özel kesim için iyi yönetim ilkelerinde³ ilerleme sağlanmasıdır. 2000 yılından bu yana iyi yönetim ilkelerinde önemli bir mesafe kaydedilmiş; göstergelerin neredeyse tümünde bir iyileşme gösterilmiştir. Bu iyileşme ile makroekonomik performanstaki iyileşmenin aynı döneme denk gelmesi ise bir tesadüf değildir. Ancak Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslandığında bu alanda daha alınması gereken çok önemli mesafeler olduğu görülmektedir. İyi yönetim, makroekonomik istikrarı sağlayan ve bu süreci kalıcı kılan anahtar bir role sahiptir. Bu nedenle sürdürülebilir büyüme sürecinin ön şartlarından biridir.

Bu kapsamda yapısal reformlar son derece önemlidir. Hızlı ve geniş kapsamlı yapısal reform yapan ülkelerin ekonomik büyüme oranlarının önemli ölçüde arttığı OECD ülkeleri kapsamında yapılan çalışmalarda hesaplanmıştır⁴. Ayrıca, yapısal reformlar birbirinin tamamlayıcısıdır. Bir alandaki yapısal reformda ilerlemenin durması, diğer alanlardaki reformlardan arzu edilen sonuçların alınmasını engellemektedir.

Ülkemiz için sosyal güvenlik sistemindeki aksaklıkların iyileştirilmesi, ekonomideki kayıtdışılığın önüne geçilmesi, işgücü piyasasının eğitim ile daha esnek bir yapıya kavuşturulması, vergi sisteminin yeniden yapılandırılması, mali sektör reformlarına kesintisiz devam edilmesi ve tarım sektöründe verimliliğin artırılması gibi konulardaki reformlar öncelikle ele alınmalıdır.

---

² Global Competitiveness Report 2006-2007, World Economic Forum.

³ İyi yönetim göstergeleri; yolsuzlukların önlenmesi, hukukun üstünlüğü, mevzuat ve düzenlemelerin etkinliği, devlet hizmetlerinin kalitesi, siyasi istikrar ve siyasal açıklık ve hesap verebilirlik kalemlerinden oluşmaktadır.

⁴ Macedo, J.B. ve Martins, J.O. (2006). “Growth, Reform Indicators and Policy Complementaries”.

Diğer taraftan büyümenin dinamik bir süreç olduğu göz önüne alınarak, makro reformların mikro tedbirlerle güçlendirilmesi; değişen ihtiyaçlara ve oluşan yeni yapılara göre stratejik bir yaklaşım gözetilmesi son derece önemlidir. Bu alanda kamu ve özel sektör bir arada, işbirliği içinde çalışmalıdır.

Kamu sektörü, iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde güçlü bir denetleyici ve düzenleyici rol üstlenmeli, özel sektöre piyasa koşulları altında uluslararası piyasalarda rekabet edebilecekleri bir ortam yaratmaya çalışmalı, kayıt dışı ekonomiyi mutlaka kayıt altına almalıdır.

Özel sektör ise verimliliğini artırıcı tedbirler almaya devam etmeli, güçlü ve şeffaf bilançolar oluşturmalı, sermaye piyasalarına yönelmeli, risk yönetim ilkelerine dikkat etmeli ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine kaynak ayırma çabasında olmalıdır. Aynı kapsamda bankalar da özel sektörün kullanımına sunduğu kredilerinde çeşitlendirmeye giderek büyümenin sürdürülebilirliğine olan katkısını artırmalıdır.

Değerli Dinleyiciler,

Ülkemizdeki büyüme sürecine bu şekilde değindikten sonra şimdi bir diğer önemli gündem maddesini; istihdam konusunu ele almak istiyorum.

İşgücü piyasasına ilişkin verilere bakıldığında 2002 yılından bu yana istihdam edilen kişi sayısının arttığı görülmektedir. Özellikle tarım dışı sektörlerde bu artış çok daha belirgindir. 2006 yılı Eylül ayı itibarıyla tarım dışı sektörlerde son bir yılda 660 bin yeni iş yaratılmıştır.

İstihdamdaki artışa paralel olarak işsizlik oranlarında da görece bir iyileşme sağlanmıştır. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında; işsizlik oranı 2006 yılı Eylül ayında 0,6 puan düşüşle yüzde 9,1 olarak gerçekleşmiştir.

Ancak emek piyasasındaki bu olumlu gelişmeler henüz yeterli ve arzu edilen düzeyde değildir. İşgücü piyasasındaki iyileşmenin gecikmeli ve ekonominin diğer alanlarında alınan sonuçlara göre daha zayıf olmasının temel nedeni işgücü piyasasındaki yapısal sorunlardır.

Bu yapısal sorunların başında tarım sektörü gelmektedir. Ekonomide yaşanan yapısal değişimin bir sonucu olarak tarım sektöründen tarım-dışı sektörlerle hızlı bir geçiş yaşanmaktadır. Tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı 2001 yılındaki yüzde 38 seviyesinden 2006 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 28 seviyesine gerilemiştir.

Ülkemizdeki yapısal değişim süreci içinde tarım sektöründen diğer sektörlere geçişin ilerleyen yıllarda da devam etmesi beklenmektedir.

İstihdamın sektörel yapısında gözlenen bu değişimin yanında istihdam vergilerinin yüksek olması bir yandan istihdamdaki artışı sınırlamakta, bir yandan da istihdamın kayıt dışına çıkmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı istihdamın artması ise istihdam artışlarının kalıcı olmasını engellemekte ve oynaklığını artırmaktadır.

Ülkemizde yüksek nüfus artış hızı nedeniyle çalışabilir nüfus da sürekli artmaktadır. Artan çalışabilir nüfusa karşılık talep edilen nitelikteki işgücünü karşılayacak eğitim olanaklarının sınırlı olması ve ekonomideki yapısal değişime uygun nitelikte işgücü eksikliği işgücü piyasasındaki iyileşmeyi engelleyen diğer sorunlardır.

Tüm bu sorunlar, işsizlik oranlarının istihdamdaki artışa paralel bir hızla düşmesini engellemektedir. Ancak işsizlik sorununun ekonomik sonuçlarının yanı sıra sosyal sonuçlarının da bulunması bu sorunun çözümünü kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu nedenle işsizlik sorununun kalıcı bir şekilde çözülebilmesi için orta ve uzun vadeli arz yönlü politikalar uygulanmalıdır. Bu kapsamda istihdam yaratacak aktif politikaların izlenmesi ve yeni yatırımlara kaynak sağlanmasını teminen reel sektör ile mali sektör arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilerek yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca işgücü talebine uygun ve nitelikli işgücünün artmasına yönelik eğitim politikaları uygulanmalı, haksız rekabete yol açan kayıt dışı istihdamın kayıt altına alınmasına, bunun için de istihdam üzerindeki vergi ve diğer yüklerin kademeli olarak azaltılmasına öncelik verilmelidir.

Değerli Dinleyiciler,

Son olarak, gündemde sıkça yer alan cari açık konusuna da kısaca değinmek istiyorum.

Cari açık Türkiye ekonomisinin hassas noktalarından biridir. Geçmişe baktığımızda Türkiye ekonomisinin yapısal özelliklerinden dolayı büyüme hızının arttığı dönemlerde cari açığın da hızla arttığını görmekteyiz. Cari açığın azaldığı veya fazlaya geçtiği dönemler ise büyüme hızının düştüğü veya bir kriz ile karşılaşıldığı yıllar olmuştur. Bu yapı, bize cari açığın konjonktürel bir nitelikten ziyade yapısal bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Bu süreç şu şekilde tanımlanabilir; makroekonomik istikrar yolunda alınan mesafeler faizler genel düzeyini düşürmekte, faizlerdeki bu düşüş bir yandan tüketim ve yatırım talebini dolayısıyla kredi talebini artırırken, diğer taraftan yurtiçi tasarrufların azalmasına neden olmaktadır. Artan harcamalar, özellikle yatırım harcamaları, makine ve teçhizat talebini artırmakta, Türkiye ekonomisinin yapısal özelliklerinden dolayı bu talep ithalat yapılarak karşılanabilmektedir. Bu süreç cari açığın bir göstergesi olan yurtiçi tasarruflar ile yurtiçi yatırımlar arasındaki makasın açılmasına yol açmakta ve dış kaynak ihtiyacı doğurmaktadır. Bu kaynağın sağlanabildiği, dış borçlanmanın gerçekleştirilebildiği ortamlarda, makroekonomik istikrara ve yabancı sermaye girişine de bağlı olarak, Türk parası değer kazanmakta ve süreç kendisini tekrarlayarak cari açığa artışa yol açmaktadır.

Son beş yılda da makroekonomik istikrarda alınan mesafeye bağlı olarak benzer bir süreç yaşanmış ve yüksek büyüme hızlarının da etkisiyle cari açığa önemli artışlar yaşanmıştır.

Bu kapsamda cari açık Ekim ayı itibarıyla yıllık bazda 34,4 milyar ABD doları düzeyine ulaşmış ve 2006 yılının üçüncü çeyreğinde cari açığın milli gelire oranı yüzde 8,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Ancak, cari açığın makroekonomik dengeler bakımından ne ölçüde bir risk oluşturduğunun tespit edilebilmesi için açığın nedenlerine ve finansman biçimine bakılmalıdır.

Bugün cari açık, temel olarak yatırımların tasarruflardan daha hızlı artmasından kaynaklanmaktadır.

Bunun yanı sıra, enerji fiyatlarında, özellikle de ham petrol fiyatlarında gözlenen yüksek artışlar cari açıktaki artış üzerinde etkili olmuştur. Yaptığımız hesaplamalar enerji fiyatlarının 2002 yılındaki seviyesinde sabit kalması halinde, cari açığın milli gelire oranının 2006 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla bugünkü seviyesinden 3,6 puan daha düşük olacağını göstermektedir.

Son yıllarda ekonomimizde yaşanan yapısal değişim sürecinin ve makroekonomik koşullarda sağlanan ilerlemenin bir sonucu olarak cari açığın finansman kalitesi de iyileşmiştir. 2006 yılı Ekim ayı itibarıyla uzun vadeli sermaye yıllık 25,2 milyar ABD dolarlık seviyesiyle sermaye girişinin en önemli kaynağıdır. Bu rakam tek başına cari açığın yüzde 73,4'ünü karşılamaktadır. Aynı tarih itibarıyla

Ülkemize doğrudan yabancı yatırım girişi de yıllık 21,4 milyar ABD doları ile rekor düzeydedir.

Burada dikkat çeken nokta, Mayıs-Haziran dönemindeki dalgalanmalar sırasında bile ülkemize gelen doğrudan yabancı yatırımlarda bir kesinti görülmemesidir. Bu, makroekonomik istikrarda alınan mesafenin ve yabancı yatırımcılar tarafından ekonomimizin geleceğine duyulan güvenin bir göstergesidir.

Bugün itibarıyla uzun vadeli sermaye girişleri ve doğrudan yabancı yatırımlar cari açığımızın önemli bir kısmını finanse etmektedir. Bu finansman yapısının, mevcut programın kararlı bir biçimde uygulanması doğrultusunda devam etmesi beklenmektedir.

Değerli Konuklar,

Ülkemizdeki yüksek cari açıkların sürdürülebilirliğini analiz ederken ekonomimizin yapısının geçmişten farklı olduğu unutulmamalıdır. Bu kapsamda, Türkiye ekonomisinde dünya ekonomisi ile artan oranda finansal bütünleşme ve makroekonomik temellerdeki sağlamlaşma daha yüksek cari açıkların sürdürülebilmesine imkan tanımaktadır. Dalgalı kur rejimi ve güçlü finans sistemi de olası bir sermaye çıkışı sırasında cari açığın olumsuz etkilerini azaltmaktadır.

Cari açık geçmişte olduğu gibi bugün de ekonomimiz için risk unsurlarından birisidir; her risk gibi bu riskin de yönetilmesi, yapısal özellikleri dikkate alınarak orta ve uzun vadeli yapısal önlemlerle kontrol edilmesi ekonomimizde kalıcı istikrarın sağlanması bakımından son derece önemlidir.

Değerli Dinleyiciler,

Konuşmamı bitirirken sizlerle bir araya gelerek Bankamız politikaları ve makroekonomik gelişmeler ile ilgili görüşlerimi aktarabilmekten ötürü büyük bir memnuniyet duyduğumu bir kez daha belirtmek isterim.

Teşekkür ederim.